

Vor Tid er, skjønt man let kan være tilbøjelig til at regne den for meget fremskreden, kun en Begyndelse til Undersøgelser i mangfoldig Retning, og det Udslag, som man en Gang vil opnaa, naar man f. Ex. faar læst de Masser af Indskrifter, som findes i Ægypten paa Papyrus-

Ruller, paa Klippevæggens Sider o. s. v., vil blive umaadelig stort. Det Fund, som jeg har været saa lykkelig at gennemse, vil altid staa som noget af det interessanteste af alt det interessante, der nogen Sinde vil være os leveret fra Ægyptens Oldtid.

En Udflugt til Tunis,

Af Kand. F. Larsen.

I en Tid, da hele Verdens Opmærksomhed er henvendt paa den lille, halvt suveræne Stat ved Afrikas Nordkyst, vil det mulig ikke være uvelkomment at læse nogle Rejseindtryk, som jeg modtog i forrige Aar, da jeg opholdt mig 5 Dage i Byen Tunis sammen med en Familie, hos hvem jeg havde en Ansættelse. At komme til Tunis er jo det samme som at komme til Østerland; man ser dér den samme Blanding af Racer som i en stor Del af Østerland, og Muhamedanismen saa vel som Barbariet give hele Byen sit hestemte Præg. Og det er tilmed saa let at komme ind i hele dette østerlandske Liv, som findes i Tunis. Fra Genova eller Livorno, fra Neapel, fra Messina, fra Palermo, ja! selv fra Marseille gaar der stadig Dampskibe dertil, og fra Marsala, hvor jeg gik om Bord, har man ikke en Gang en Dagstur til Tunis.

Naar man ser paa Kaartet, finder man, at Hovedstaden i Regentskabet ligger halvanden Mil fjæret fra

Situationskaart over Egnen ved Tunis.

den aabne Kyst, i det den har sin Plads paa en Tange, der adskiller to Søer, hvoraf den yderste staa i direkte Forbindelse med Havet og har salt Vand; denne yderste Sø eller rettere dette „Nor“ hedder el Bahira, og den anden Sebsja el Sedjumi. Helt ude ved Ky-

sten ligger *Goletta*, en lille By paa 3500 Indbyggere. Den er Havnstaden for Tunis og udmærker sig ved sin behagelige Temperatur om Sommeren. Imedens nemlig Termometret i Byen Tunis mangan Gang stiger til 36° C. (29° R.), er det en Sjældenhed, at det i *Goletta* naar 30° C. Om Vinteren synker det i *Goletta* ligesom i Tunis ned til en halv Sues Grader. Paa Grund af den ringere Varme er *Goletta* Sommeropholdsstedet for mange Tunesere, og den nuværende Bej opholder sig gjerne her fra Maj til September. Som man véd, regnes det ikke for passende, at Bejen beboer det samme Sommerpalads som nogen af hans Forgængere, og paa denne Maade kan man let forklare, hvorfor hans Palads her ikke er saa solidt, som vi ere vant til at se i Evropa. Naar Bejen opholder sig i *Goletta*, følge hans Ministre og andre høje Embedsmænd med ham, og de have derfor Villaaer i denne lille By. I tidligere Dage har el Bahira udeu Tvivl været meget dybere; men nu til Dags er den paa de dybeste Steder kun 2—3 Alen dyb, og den besøjes kun af smaa Baade. Det er meget interessant at se det Fugleliv, som viser sig paa og ved den; Masser af Flamingoer staa opstillede som Soldater i Række langs dens Bredder, Maager og Aalekrager i Dusinvis flyve stadig omkring paa den, og det vrimler af vilde Duer langs Kysten. De mange Sommergjæster i *Goletta* bruge derfor ikke alene Badene der, men de glæde sig ogsaa over den prægtige Jagt paa Søen.

Naar man med Dampskibet nærmer sig *Goletta*, aabner der sig et herligt Billede, og man ser paa den østlige Side stejle, nøgne Fjælde, som gaa helt ud til Havet. Efter at Dampskibet har kastet Anker, kommer der en Officér, som har med Sundhedstilstanden at gjøre, og naar han er bleven tilfredsstillet, og naar man med Baade er kommen ind til Bredden, vrimler det af Arabere og Negre, som ville transportere Tøjet. Alt gaar her lige saa let som f. Ex. i Italien, og man er her udsat for de

samme Prellerier som i Italien. Et Par italienske Ord, udtalte i en bestemt Tone, ere dog nok til, at man kommer frem uden videre Ulempe. Flere Gange om Dagen gaar der Tog paa Jærnbanen fra Goletta til Tunis, og den interessante Fart langs el Bahira varer kun en halv Time.

Staden *Tunis* hæver sig langsomt op ad en lille Høj, og den ser ud som en stor firkantet Fæstning, flankeret med to store Bastioner, som dannes af Stadens to Forstæder. Byens hvide Mure vare tidligere vel vedligeholdte; men nu ere de forfaldne, og de ere gjenembrudte paa flere Steder. Af de to Mill. Mennesker, som efter Opgivelserne findes i Regentskabet, bo over 125,000 i Byen Tunis. Uagtet der er en stærk Trafik, og uagtet man træffer mange engelske, franske, græske, maltesiske og især italienske Søfolk og Arbejdere paa Gaderne, har Byen dog frem for nogen anden nordafrikansk Stad ved Middelhavskysten et ægte orientalsk Præg. Den største Del deraf har nemlig snævre, krumne og snavsede Gader, der ere opfyldte med en skrigende og snavset Befolkning, som mere end selv i Italien udfører alt paa aaben Gade. Det eneste Sted i Tunis, hvor man ser smukke Huse, og hvor der er renligt, er det europæiske Kvarter (*Città Franca*). Den interessanteste Del af Byen er Basaren, i hvilken der findes Butik paa Butik. Den dannes af 17 forskellige Afdelinger, som kaldes Suk, og i hver af disse Afdelinger sælges kun én Klasse Varer, saaledes Juvelarbejder, Silketøjer, Vellugtsager o. s. v. Bejens Palads er ikke videre seværdigt, og han opholder sig heller ikke her uden i Fastemaaneden; hans egentlige Opholdssted er et Palads ved Bardo.

Des værre kan man som kristen ikke faa Adgang til nogen af Byens talrige Moskeer. De se ellers temmelig ens ud og have høje, mavriske Minareter. I den smukkeste af dem, Olietræs-Moskeen, er et muhamedansk Universitet, og ikke mindre end 1500 unge Mennesker faa her deres Undervisning af 40 Lærere. I denne Moské findes der et forholdsvist rigt Bibliothek, og Moskeen er bygget af Materialier, der til Dels skrive sig fra det gamle Kartago.

I de Dage, da jeg var i Tunis, havde jeg selvfølgelig stadig Lejlighed til at se *det brogede Liv*, som viser sig paa Gaderne, og man kan ikke blive kjed af at betragte alt, hvad der rører sig der, og som man ser i al Ro og Mag, naar man sætter sig f. Ex. i en af de talrige Kafeer. Arabere, Mavrer, Berbere fra Bjærgene, Negre, Tyrkere, de halvlasede Soldater i den tunesiske Hær, Europæere af alle Slags, Jøder o. s. v. vandre frem og tilbage. Man kommer og tilbyder alle mulige Slags Ting til Salg, man spiller og synger, og man venter fra

alle og enhver at faa sig en lille Drikkeskilling. Og saa kommer der en Dame, tilsløret, men med ubedækkede Øjne; hun gaar langsomt frem ad, fulgt af et Par Piger, og hun kigger nok saa nysgjerrig paa den fremmede, der paa sin Side heller ikke kan holde sine Øjne fra at følge hende. Det er jo et østerlandsk Billede, der ikke kan andet end gjøre et vist Indtryk, fordi det bringer en til at tænke paa de mangfoldige Gange, da man har set noget lignende afmalet eller fremstillet paa Theatret.

Det er højst paafaldende at lægge Mærke til den Forskjel, der er paa Araberne og Berberne. Araberne have sorte Øjne, sort Haar og en temmelig lang Hals, Berberne derimod, der i Evropa almindeligvis kaldes Kabyler, uagtet dette Navn paa arabisk kun betyder „Stamme“, have ofte blaa Øjne og rødt Haar samt en kort Hals. Disse Folks Klædedragt er ogsaa forskjellig; thi Araberen dækker Hovedet og, om mulig, ogsaa Fødderne, hvorimod Berberen har ubedækket Hoved og nøgne Fødder. Det særegne Klædningsstykke for Berberne er Burnusen, der vistnok ikke ser ud som de Klædningsstykker af samme Navn, som bæres af vore Damer. At dette er saaledes, vil man nok forstaa, naar man hører, at en saadan Burnus hos en Berber manges Gang gaar i Arv fra Bedstefader til Søn og Sønnesøn; den er gyselig snavset at se paa.

En af de interessanteste Racar at iagttage i Tunis er uregelmæssig *Jøderne*. En Franskmand, som jeg var saa heldig at træffe, fortalte mig adskilligt om dem. Spredte rundt omkring i Byerne og Oaserne, ja! selv imellem Nomadestammerne have de stor Betydning, saa vel ved deres rastløse Virksomhed som ved deres Tal. Man regner, at der ikke findes mindre end 50,000 Jøder i Regentskabet, hvoraf en Snes Tusende i selve Byen Tunis. Tidligere have de levet under meget usle Vilkaar i Landet, og Muhamedanerne nægtede dem næsten alle Rettigheder. Ogsaa for Tiden maa Jøderne staa tilbage, og de kaldes almindelig „Djifa ben djifa“ (Aadsel, Søn af Aadsel). Om Oprindelsen til dette Navn fortælles følgende Legende:

Kort efter den muhamedanske Tidsregnings Begyndelse havde en Flok Jøder grovelig fornærmet en Flok muhamedanske Pilgrime, der drog til Mekka. Allah tog Parti for Muhamedanerne og dømte alle mandlige Jøder til Døden. For at den jødiske Race dog ikke helt skulde forsvinde fra Jordens Overflade, gav Allah de dømte én Nat Henstand saaledes, at de maatte tilbringe den hos deres Koner. Børnene, der fødtes herefter, fik Navnet „Aadsel“, og dette Navn har vedligeholdt sig siden.

Denne Legende har tjent som Udskyldning for alle

de Plagerier, hvorfor Jøderne vare udsatte i Tunis. For en Snes Aar siden maatte de kun bo i et eneste Kvarter af Hovedstaden, og det var dem forbudt efter Solens Nedgang at gaa omkring, selv i Gaderne i dette Kvarter. De maatte heller ikke gaa med Lygte i Kvarterets snævre, krogede og mørke Gyder, og de maatte kun gaa med et Lys, som Vinden stadig slukkede ud. Det var dem forbudt at ride paa Heste eller paa Mulæsler, og de maatte derfor enten gaa eller ride paa Æsler. De vare tvungne til at bære en særegen Dragt, som bestod i en sort Turban, en Kaftan og blaa Benklæder. Muhamedanerne kunde næsten gjøre med dem, hvad de vilde, de bortrøvede saaledes deres Hustruer og Døtre, og de paa-lagde dem svære Skatter.

Naar man kommer ind i Ghettoen i Tunis, føler man sig ilde berørt, og man undres over, hvorledes Folk kunne leve i disse usle Gyder, hvori en Solstraale aldrig trænger ned. Husene ere snavsede og halvt ødelagte, og selve Gaderne ere dækkede med Smaastene, Snavs og Uhumskheder af alle Slags. Skylden for alt dette paa-hviler nu vistnok for en Del Jøderne selv; men Hoved-skylden bærer dog Styrelsen for Byen, som opkræver Skat af Jøderne til Renligholdelse af Gaderne i Kvar-teret, men vel vogter sig for at holde dem rene. At Husenes Ydre er i en saa daarlig Stand, kommer for Resten deraf, at det fordum var forbundet med Fare, naar en Jøde viste, at han ejede noget; thi i saa Fald maatte han under et eller andet Paaskud og mangen Gang uden noget som helst Paaskud betale store Bøder.

I vore Dage staa Jøderne under Beskyttelse af de europæiske Konsuler, og de have derfor ikke mere nødig at skjule deres Rigdom. Mange af dem have ogsaa bygget sig smukke europæiske Huse uden for Ghettoen. Landets rigeste Kjøbmænd ere Jøder, og de have endog opnaaet at faa forskjellige Pladser som Embedsmænd. De fortjene med Rette at indtage en Plads frem for Muhamedanerne. Jøderne ere nemlig yderst arbejdsomme og paa Færde fra tidlig om Morgenen til langt ud paa Aftenen, medens Muhamedanerne tilbringe Størstedelen af deres Tid i Lediggang.

Imedens Jøderne i Tunis ere kjønne Folk, ere Jød-inderne noget af det frygteligste, man kan se for sine Øjne. Man tænke sig en umaadelig tyk Kone, klædt i snævre Benklæder og korte Skørter, saaledes som vore Danserinder have det. Den første Gang, man ser denne vældige Masse af Kjød i denne særegne Dragt gaa om-kring i Gaderne, bliver man yderst forbavset, og hele vort Selskab kunde ikke bare sig for Latter ved at se disse underlige Exemplarer af Menneskeslægten. Ved at

passere igjennem Ghettoens Gyder ser man hist og her i Vinduerne en og anden kjøn Jødepige, der vilde tage sig godt ud, naar hun, vel at mærke, blev ordentlig vasket; men fra den Tid Jødepigerne blive gifte, tiltage de umaadelig i Fedme, og selv den smækreste unge Pige omdannes uendelig snart til en Kæmpinde, der vilde kunne gjøre Lykke ved at blive forevist paa vore Mar-keder.

Henved en Mil nordvest for Tunis ligger *Bardo*, en Samling Bygninger, der ligner en lille By. Midt imellem alle disse Bygninger ligger Bejens Palads, der vistnok er omgivet med Mure og Grave, men ikke er i Stand til at modstaa nogen Fjende. De tunesiske Soldater her gjorde jo heller ikke nogen Modstand i afvigte Maimaaned, da General Bréart trængte herind. Bejen bor ikke i Bardo uden en kort Tid af Vinteren; men hans Regering har sit Sæde her ligesom Kjærnen af hans lille Hær. Han boer derimod selv paa Lystslottet *Kasr-Sejd* i Nær-heden af Bardo. Det er iøvrigt ikke forbundet med nogen Vanskelighed at komme ind i Bejens Palads i Bardo; naar man henvender sig til en af de europæiske Konsuler i Tunis, skaffer denne med Lethed en skriftlig Tilladelse. Dette Palads er udstyret med en uhørt Luxus, halvt europæisk og halvt østerlandsk. I Forhallen kan man mellem Kl. 3 og 4 om Eftermiddagen høre den Hilsen (*Salam alek*), som hver Dag under Larmen af Piber, Pavker og Trommer bringes den tyrkiske Sultan. Tronsalens Møblement er betrukket med rødt Fløjel, indvirket med Guld, og dens Gulv er dækket af et prægtigt persisk Tæppe. I Salen findes en Mængde skønne europæiske Sager, der ere Gaver fra europæiske Monarker, saaledes Porcelæn fra Sevres, dejlige Spejle med Rammer af Perlemoder o. s. v.; men midt i al denne Pragt ser man usle Portrætter af forskellige Herskere over Tunis og deres højeste Embedsmænd. Den glimrende europæiske Kultur er ikke ægte, det ser man strax. Ved et Besøg i Bardo bliver man med den største Forekommenhed vist om af en „de hundrede Generaler“ eller „de Par hundrede Oberster“, der efter Sigende skulle findes i den lille Hær. Denne Forekommenhed maa man dog betale, og inden man gaar, lader man nok saa pænt et Femfrankstykke glide fra sin over i „Generalens“ eller „Oberstens“ Haand.

Til en Udflugt til Tunis hører ogsaa et Besøg ved de faa Levninger af *Kartago*, der ligge paa Halvøen nord for Goletta. Det er overordentlig trist at vandre her omkring; de gjentagne Ødelæggelser have været saa gjennemgribende, at Terrænet er helt omkalfatret, og man kan nu ikke en Gang udfinde Planen for den gamle By, der fordum var saa mægtig, at den optog Kampen med Rom; men man gjennemtrænges dog af mangehaande

Tanker, naar man færdes paa disse Steder. Paa en lille Høj mener man, at Kartagos Byrsa (Borg) havde sin Plads; de storartede Hvelvinger af Mursten, som findes her, og som menes at være gamle Cisterner, ligesom ogsaa forskjellige Rester ved Havet, hidrøre dog ikke fra det gamle Kartago, men fra det Kartago, som Romerne havde bygget, og som snart blev den tredje Stad i hele det romerske Rige. Denne nye By blev ødelagt i Aaret 533 ved Belisars Angreb. „Sit transit gloria mundi“ udbryder man uvilkaarlig, naar man ser de usle Levninger af al den Glans, der var samlet her den Gang, da Fønikere og Kartagere sejlede omkring paa Havene og gjorde deres By til et af de rigeste og vigtigste Emporier i Verden.

For den, der ellers ikke har været i Afrika, vil en

Udflygt til Tunis altid staa som noget yderst interessant. Tiden, da det muhamedanske Liv ved denne Del af Middelhavets Kyst maa gaa under, nærmer sig imidlertid med stærke Skridt; thi Franskmændene have jo set, at de ikke kunne faa Ro i deres blomstrende Nybygd Algerien, med mindre ogsaa Tunis kommer under evropæisk Herredømme. Meget af det, som nu er saa tiltrækkende i Tunis, vil da svinde bort, og Regentskabet vil da kun være en Fortsættelse af Algerien. At Italienerne gjøre Krav paa at faa Herredømmet over Tunis, kan man nok forstaa; thi der findes mange Italiener i Landet, efter Sigende en Snes Tusende, og italiensk er ogsaa det af fremmede Sprog, som bliver mest brugt. -- Jeg er glad over at have været i dette Land, medens det endnu har sit østerlandske Præg.

Mindre Meddelelser.

Maria-Theresiadaleren er det mest kurante Betalingsmiddel i hele det nordøstlige og i en Del af det indre Afrika ligesom ogsaa i store Strækninger af Arabien. Den gaar med Karavanerne fra Tripolis langt ind i Afrika og er den gangbare Mønt i Bornu. Ved Benue træffer den sammen med den engelske Shilling, der føres hertil vester fra. I Nilens Opland naar den til sønden for Kartum, og den er den eneste Mønt, som bruges i Abessinien. *Baker* siger, at Kejseriødens Billede med udskaaret Kjole og fyldig Barm er det, som mest falder i Arabernes Smag. Disse Folk ere saa nøjesende, at de undersøge enhver saadan Daler og vise den tilbage, naar de ikke tydelig kunne se de syv Punkter paa Kronens Spidser. Maria-Theresiadalere, der glinse, tages ikke; de skulle være fedtede og snavsede. I Wien præger man stadig dette Møntstykke til Brug i Afrika, og da Engelskmændene førte Krig imod Kong Theodor af Abessinien, medtog de en stor Mængde deraf til Landet. Maria-Theresiadaleren er Betalingsmiddel paa et Terræn, der kan regnes at have en Størrelse af 180,000 □ Mile eller lige saa meget som hele Europa.

Valdemar Schmidt.

En Vandring til Lethe. Glemselens Strøm! Faa dødelige er det blevet til Del at drikke af Lethe, og endnu færre at komme over den og atter at vende tilbage til Oververdenen saaledes som Odyssevs og Orfevs. Men hvor mange er der ikke, som gjerne vilde drikke en Sluk af dens Vand for da at kunne sænke de Tilskikkelser, der have skaffet dem Sorger i Livet, eller de Gjæringer, som de selv maatte ønske ugjorte, ned i Glemsel.

Den af Oldtidens Digttere skildrede Lethe findes endnu, og den er kun en Mil fjernet fra Byen *Bengasi*, der ligger ved Kysten af Barka. Oldtidens Cyrenaika, øst for den store Syrte, og har 5—6000 Indb., som drive vigtig Handel med Malta. Men, ak! i vore Dage har Lethe fuldstændig tabt sin Kraft, og man kan drikke af det klare Vand i den underjordiske Bæk uden at glemme alt forbigaent. Skjønt Indbyggerne i Bengasi have hørt Tale om denne, fra Oldtiden saa navnkundige Strøm, gjøre de færreste af dem sig den Ulejlighed at drage derhen. Da jeg 1879 havde udhvilet mig nogle Dage i Bengasi efter mine nøjsommelige Vandring og Rideture, indbød jeg et helt Selskab til at led-

sage mig paa en Vandring til Lethe. Herrer og Damer, Jøder, kristne og Muhamedanere, alle vilde prøve Vandets undergjørende Kraft, og flere af dem syntes næsten at tro derpaa. Heste, Muldyr og Æsler bleve hidskaffede tilligemed to Karrer og en lille Baad, og vi drog da af Sted tidlig om Morgenen.

Paa Vejen vakte de talrige Levninger af Bygninger fra Grækernes og Romernes Tid, Stengjerder, Stenbrud, Søjleskaffer, Sarkofager o. s. v. i højeste Grad vor Opmærksomhed. Og just af de mange massive Indhegninger tør man slutte, at der forud har været en hel anden Plantevæxt i denne Egn, som nu næsten er nøgen. „Vare Hesperidernes Haver her?“ spørger den fremmede Vandrer, der næppe nok kan se et Træ eller en Busk; kun hist og her titter en enkelt Plante, som bliver gnavet af nogle sultne Faar, frem i Klipperovnerne. Vi drog frem ad, og pludselig aabner en Afgrund sig paa den flade Jord. Den gaar stejlt ned i Jorden, og i Baggrunden ser man en mørk Hule; vi have naaet Underverdenen. Synet er højst imponerende og af saadan Art, at man kunde fristes til at tro, at man stod foran et Værk af Menneskehaand; det er imidlertid Naturen, som har skabt det altsammen. Fugtigheden fra Bækken har fremkaldt et yppigt Grønt omkring Nedgangen; Jordbærtræer Myrter, Figentræer og Johannesbrødtæer trænge sig frem imellem Klippeblokkene, og tæt ved Nedgangen kunde jeg samle en Dusk vellugtende Alpeviol (Cyclamen).

Nu gik det videre! Den ydre Hule indsnævrer sig længere inde ligesom en Tragt, saa at Klippe loftet til sidst kun er nogle faa Alen fjernet fra Bunden. Vi naa selve Lethe, der ligger rolig og klar foran os; vi stige ind i Baaden, som vi have medbragt, og vi maale med Aarerne, at Vandet er halvanden Alen dybt. Ønsket om at drikke af Lethes Vand bliver almindeligt hos Selskabet; men — af Varsomhed — er man klog nok til at blande lidt Vin i Vandet, inden man drikker det.

Endelig bliver Hulen saa snæver, at vi ikke kunne komme videre. Vore arabiske Ledsagere forsikre os, at Vandet løber langt bort under Jorden, og at det senere kommer op til Overfladen; men hvor? Derom ere Meningerne delte; det passer imidlertid godt til, hvad der i Oldtiden fortæltes om Lethe. Vi vende om for at komme tilbage fra Underverdenen. Solen skinner saa klart og saa stærkt;